
Natya Shastra Chapter 19

नाट्यशास्त्रं अध्यायः 19

Document Information

Text title : naaTyashaastra adhyaaya 19

File name : natya19.itx

Category : nATyashAstra, major_works, bharata

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Sage Bharata

Transliterated by : dpadmakar at hotmail.com

Proofread by : dpadmakar at hotmail.com

Latest update : October 6, 2001

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಂ ಅಧ್ಯಾಯಃ 19

.. ಶ್ರೀರಸ್ತು ..

ಭರತಮುನಿಪ್ರಣೀತಂ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಂ

ಅಥ ಏಕೋನವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ .

ಇತಿವೃತ್ತಂ ತು ನಾಟ್ಯಸ್ಯ ಶರೀರಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ .

ಪಂಚಭಿಃ ಸಂಧಿಭಿಸ್ತಸ್ಯ ವಿಭಾಗಃ ಸಂಪ್ರಕಲ್ಪಿತಃ .. 1..

ಇತಿವೃತ್ತಂ ದ್ವಿಧಾ ಚೈವ ಬುಧಸ್ತು ಪರಿಕಲ್ಪಯೇತ್ .

ಆಧಿಕರಿಕಮೇಕಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕಮಥಾಪರಂ .. 2..

ಯತ್ಕಾರ್ಯಂ ಹಿ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ಪರಿಕಲ್ಪ್ಯತೇ .

ತದಾಧಿಕಾರಿಕಂ ಜ್ಞೇಯಮನ್ಯತ್ಪ್ರಾಸಂಗಿಕಂ ವಿದುಃ .. 3..

ಕಾರಣಾತ್ಫಲಯೋಗ್ಯಸ್ಯ ವೃತ್ತಂ ಸ್ಯಾದಾಧಿಕಾರಿಕಂ .

ತಸ್ಯೋಪಕರಣಾರ್ಥಂ ತು ಕೀರ್ತ್ಯತೇ ಹ್ಯಾನುಷಂಗಿಕಂ .. 4..

ಕವೇಃ ಪ್ರಯತ್ನಾನೇತ್ಯಣಾಂ ಯುಕ್ತಾನಾಂ ವಿದ್ಧ್ಯುಪಾಶ್ರಯಾತ್ .

ಕಲ್ಪ್ಯತೇ ಹಿ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಸಮುತ್ಕರ್ಷಾತ್ಫಲಸ್ಯ ಚ .. 5..

(ಲೌಕಿಕೇ ಸುಖದುಃಖಾಖ್ಯಾ ಯಥಾವಸ್ಥಾ ರಸೋದ್ಭವಾ .

ದಶಧಾ ಮನ್ಮಥಾವಸ್ಥಾ ವ್ಯವಸ್ಥಾಸ್ತ್ರಿವಿಧಾ ಮತಾ ..) 6..

ಸಂಸಾರೇ ಫಲಯಾಗೇ ತು ವ್ಯಾಪಾರಃ ಕಾರಣಸ್ಯ ಯಃ .

ತಸ್ಯಾನುಪೂರ್ವ್ಯಾ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಪಂಚಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರಯೋಕ್ತಭಿಃ .. 7..

ಪ್ರಾರಂಭಶ್ಚ ಪ್ರಯತ್ನಶ್ಚ ತಥಾ ಪ್ರಾಪ್ತೇಶ್ಚ ಸಂಭವಃ .

ನಿಯತಾ ಚ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಫಲಯೋಗಶ್ಚ ಪಂಚಮಃ .. 8..

ಔತ್ಸುಕ್ಯಮಾತ್ರಬಂಧಸ್ತು ಯದ್ವಿಜಸ್ಯ ನಿಬದ್ಯತೇ .

ಮಹತಃ ಫಲಯೋಗಸ್ಯ ಸ ಫಲಾರಂಭ ಇಷ್ಯತೇ .. 9..

ಅಪಶ್ಯತಃ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಂ ವ್ಯಾಪಾರೋ ಯಃ ಫಲಂ ಪ್ರತಿ .

ಪರಂ ಚೌತ್ಸುಕ್ಯಗಮನಂ ಸ ಪ್ರಯತ್ನಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ .. 10..

ಈಷತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯದಾ ಕಾಚಿತ್ಫಲಸ್ಯ ಪರಿಕಲ್ಪತೇ .

ಭಾವಮಾತ್ರೇಣ ತು ಪ್ರಾಹುವಿಧಿಜ್ಞಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಂಭವಂ .. 11..

ನಿಯತಾಂ ತು ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಂ ಯದಾ ಭಾವೇನ ಪಶ್ಯತಿ .

ನಿಯತಾಂ ತಾಂ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಂ ಸಗುಣಾಂ ಪರಿಚಕ್ಷತೇ .. 12..
 ಅಭಿಪ್ರೇತಂ ಸಮಗ್ರಂ ಚ ಪ್ರತಿರೂಪಂ ಕ್ರಿಯಾಫಲಂ .
 ಇತಿವೃತ್ತೇ ಭವೇದ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಫಲಯೋಗಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ .. 13..
 ಸರ್ವಸ್ಮೈವ ಹಿ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧಸ್ಯ ಫಲಾರ್ಥಿಭಿಃ .
 ಏತಾಸ್ತು ನುಕ್ರಮೇಣೈವ ಪಂಚಾವಸ್ಥಾ ಭವಂತಿ ಹಿ .. 14..
 ಆಸಾಂ ಸ್ವಭಾವಭಿನ್ನಾನಾಂ ಪರಸ್ಪರಸಮಾಗಮಾತ್ .
 ವಿನ್ಯಾಸ ಏಕಭಾವೇನ ಫಲಹೇತುಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ .. 15..
 ಇತಿವೃತ್ತಂ ಸಮಾಖ್ಯಾತಂ ಪ್ರತ್ಯಗೇವಾಧಿಕಾರಿಕಂ .
 ತದಾರಂಭಾದಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಫಲಾಂತಂ ಚ ಯಥಾ ಭವೇತ್ .. 16..
 ಪೂರ್ಣಸಂಧಿ ಚ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಹೀನಸಂಧ್ಯಪಿ ವಾ ಪುನಃ .
 ನಿಯಮಾತ್ ಪೂರ್ಣಸಂಧಿ ಸ್ಯಾದ್ಧೀನಸಂಧ್ಯಥ ಕಾರಣಾತ್ .. 17..
 ಏಕಲೋಪೇ ಚತುರ್ಥಸ್ಯ ದ್ವಿಲೋಪೇ ತ್ರಿಚತುರ್ಥಯೋಃ .
 ದ್ವಿತೀಯತ್ರಿಚತುರ್ಥಾನಾಂ ತ್ರಿಲೋಪೇ ಲೋಪ ಇಷ್ಯತೇ .. 18..
 ಪ್ರಾಸಂಗಿಕೇ ಪರಾರ್ಥತ್ವಾನ್ನ ಹ್ಯೇಷ ನಿಯಮೋ ಭವೇತ್ .
 ಯದ್ವೃತ್ತಂ ಸಂಭವೇತ್ತತ್ರ ತದ್ಯೋಜ್ಯಮವಿರೋಧತಃ .. 19..
 ಇತಿವೃತ್ತೇ ಯಥಾವಸ್ಥಾಃ ಪಂಚಾರಂಭಾದಿಕಾಃ ಸ್ಪೃತಾಃ .
 ಅರ್ಥಪ್ರಕೃತಯಃ ಪಂಚ ತಥಾ ಬೀಜಾದಿಕಾ ಅಪಿ .. 20..
 ಬೀಜಂ ಬಿಂದುಃ ಪತಾಕಾ ಚ ಪ್ರಕರೀ ಕಾರ್ಯಮೇವ ಚ .
 ಅರ್ಥಪ್ರಕೃತಯಃ ಪಂಚ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಯೋಜ್ಯಾ ಯಥಾವಿಧಿ .. 21..
 ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರಂ ಸಮುತ್ಪೃಷ್ಟಂ ಬಹುಧಾ ಯದ್ವಿಸರ್ಪತಿ .
 ಫಲಾವಸಾನಂ ಯಚ್ಚೈವ ಬೀಜಂ ತತ್ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ .. 22..
 ಪ್ರಯೋಜನಾನಾಂ ವಿಚ್ಛೇದೇ ಯದವಿಚ್ಛೇದಕಾರಣಂ .
 ಯಾವತ್ಸಮಾಪ್ತಿರ್ಬಂಧಸ್ಯ ಸ ಬಿಂದುಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ .. 23..
 ಯದ್ವೃತ್ತಂ ತು ಪರಾರ್ಥಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯೋಪಕಾರಕಂ
 ಪ್ರಧಾನವಚ್ಚ ಕಲ್ಪ್ಯೇತ ಸಾ ಪತಾಕೇತಿ ಕೀರ್ತಿತಾ .. 24..
 ಫಲಂ ಪ್ರಕಲ್ಪ್ಯತೇ ಯಸ್ಯಾಃ ಪರಾರ್ಥಾಯೈವ ಕೇವಲಂ .
 ಅನುಬಂಧವಿಹೀನತ್ವಾತ್ ಪ್ರಕರೀತಿ ವಿನಿರ್ದಿಶೇತ್ .. 25..
 ಯದಾಧಿಕಾರಿಕಂ ವಸ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ .
 ತದರ್ಥೋ ಯಃ ಸಮಾರಂಭಸ್ತತ್ಕಾರ್ಯಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ .. 26..
 ಏತೇಷಾಂ ಯಸ್ಯ ಯೇನಾರ್ಥೋ ಯತಶ್ಚ ಗುಣ ಇಷ್ಯತೇ .
 ತತ್ ಪ್ರಧಾನಂ ತು ಕರ್ತವ್ಯಂ ಗುಣಭೂತಾನ್ಯತಃ ಪರಂ .. 27..

ಏಕೋನೇಕೋಽಪಿ ವಾ ಸಂಧಿಃ ಪತಾಕಾಯಾಂ ತು ಯೋ ಭವೇತ್ .
 ಪ್ರಧಾನಾರ್ಥಾನುಯಾಯಿತ್ವಾದನುಸಂಧಿಃ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೇ .. 28..
 ಆಗರ್ಭಾದಾವಿಮರ್ಶಾದ್ವಾ ಪತಾಕಾ ವಿನಿವರ್ತತೇ .
 ಕಸ್ಮಾದ್ಯಸ್ಮಾನ್ನಿಬಂಧೋಽಸ್ಯಾಃ ಪರಾರ್ಥಃ ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ .. 29..
 ಯತ್ರಾರ್ಥೇ ಚಿಂತಿತೇಽನ್ಯಸ್ಮಿನ್ತಲ್ಲಿನ್ನೋಽನ್ಯಃ ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ .
 ಆಗಂತುಕೇನ ಭಾವೇನ ಪತಾಕಾಸ್ಥಾನಕಂ ತು ತತ್ .. 30..
 ಸಹಸೈವಾರ್ಥಸಂಪತ್ತಿಗುಣವತ್ಯುಪಕಾರತಃ .
 ಪತಾಕಾಸ್ಥಾನಕಮಿದಂ ಪ್ರಥಮಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ .. 31..
 ವಚಃ ಸಾತಿಶಯಂ ಕ್ಲಿಷ್ಟಂ ಕಾವ್ಯಬಂಧಸಮಾಶ್ರಯಂ .
 ಪತಾಕಾಸ್ಥಾನಕಮಿದಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ .. 32..
 ಅರ್ಥೋಪಕ್ಷೇಪಣಂ ಯತ್ರ ಲೀನಂ ಸವಿನಯಂ ಭವೇತ್ .
 ಶ್ಲಿಷ್ಟಪ್ರತ್ಯುತ್ತರೋಪೇತಂ ತೃತೀಯಮಿದಮಿಷ್ಟತೇ .. 33..
 ದ್ವೈರ್ಥೋ ವಚನವಿನ್ಯಾಸಃ ಸುಶ್ಲಿಷ್ಟಃ ಕಾವ್ಯಯೋಜಿತಃ .
 ಉಪನ್ಯಾಸಸುಯುಕ್ತಶ್ಚ ತಚ್ಚತುರ್ಥಮುದಾಹೃತಂ .. 34..
 [ಯತ್ರ ಸಾತಿಶಯಂ ವಾಕ್ಯಮರ್ಥೋಪಕ್ಷೇಪಣಂ ಭವೇತ್ .
 ವಿನಾಶಿದೃಷ್ಟಮಂತೇ ಚ ಪತಾಕಾರ್ಥಂ ತು ತದ್ಭವೇತ್].. 35..
 ಚತುಷ್ಟತಾಕಾಪರಮಂ ನಾಟಕೇ ಕಾರ್ಯಯಿಷ್ಯತೇ .
 ಪಂಚಭಿಃ ಸಂಧಿಭಿಯುಕ್ತಂ ತಾಂಶ್ಚ ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯತಃ ಪರಂ ..36..
 ಮುಖಂ ಪ್ರತಿಮುಖಂ ಚೈವ ಗರ್ಭೋ ವಿಮರ್ಶ ಏವ ಚ .
 ತಥಾ ನಿರ್ವಹಣಂ ಚೇತಿ ನಾಟಕೇ ಪಂಚ ಸಂಧಯಃ .. 37..
 [ಪಂಚಭಿಃ ಸಂಧಿಭಿಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಧಾನಮನು ಕೀರ್ತ್ಯತೇ .
 ಶೇಷಾಃ ಪ್ರಧಾನಸಂಧೀನಾಮನುಗ್ರಾಹ್ಯನುಸಂಧಯಃ].. 38..
 ಯತ್ರ ಬೀಜಸಮುತ್ಪತ್ತಿನಾರ್ಥರಸಸಂಭವಾ .
 ಕಾವ್ಯೇ ಶರೀರಾನುಗತಾ ತನ್ಮುಖಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ .. 39..
 ಬೀಜಸ್ಯೋದ್ಭಾಟನಂ ಯತ್ರ ದೃಷ್ಟನಷ್ಟಮಿವ ಕ್ಷಚಿತ್ .
 ಮುಖನ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಸರ್ವತ್ರ ತದ್ವೈ ಪ್ರತಿಮುಖಂ ಸ್ಮೃತಂ .. 40..
 ಉದ್ಭೇದಸ್ತಸ್ಯ ಬೀಜಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿರಪ್ರಾಪ್ತಿರೇವ ವಾ .
 ಪುನಶ್ಚಾನ್ವೇಷಣಂ ಯತ್ರ ಸ ಗರ್ಭ ಇತಿ ಸಂಜ್ಞಿತಃ .. 41..
 ಗರ್ಭನಿರ್ಭಿನ್ನಬೀಜಾರ್ಥೋ ವಿಲೋಭನಕೃತೋಽಥವಾ .
 ಕ್ರೋಧವ್ಯಸನಜೋ ವಾಪಿ ಸ ವಿಮರ್ಶ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ .. 42..
 ಸಮಾನಯನಮರ್ಥಾನಾಂ ಮುಖಾದ್ಯಾನಾಂ ಸಬೀಜಿನಾಂ .
 ನಾನಾಭಾವೋತ್ತರಾಣಾಂ ಯದ್ಭವೇನ್ನಿರ್ವಹಣಂ ತು ತತ್ .. 43..

ಏತೇ ತು ಸಂಧಯೋ ಜ್ಞೇಯಾ ನಾಟಕಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಕ್ತೃಭಿಃ .
 ತಥಾ ಪ್ರಕರಣಾಸ್ಯಾಪಿ ಶೇಷಾಣಾಂ ಚ ನಿಬೋಧತ .. 44..
 ಡಿಮಃ ಸಮವಕಾರಶ್ಚ ಚತುಃಸಂಧೀ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತೌ .
 ನ ತಯೋರವಮರ್ಶಸ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಃ ಕವಿಭಿಃ ಸದಾ .. 45..
 ವ್ಯಾಯೋಗೇಹಾಮೃಗೌ ಚಾಪಿ ಸದಾ ಕಾರ್ಯೌ ತ್ರಿಸಂಧಿಕೌ .
 ಗರ್ಭಾವಮರ್ಶೌ ನ ಸ್ಯಾತಾಂ ತಯೋರ್ವೃತ್ತಿಶ್ಚ ಕೈಶಿಕೀ .. 46..
 ದ್ವಿಸಂಧಿ ತು ಪ್ರಹಸನಂ ವೀಢ್ಯಂಕೋ ಭಾಣ ಏವ ಚ .
 ಮುಖನಿರ್ವಹನೇ ತತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯೇ ಕವಿಭಿಃ ಸದಾ .. 47..
 [ವೀಥೀ ಚೈವ ಹಿ ಭಾಣಶ್ಚ ತಥಾ ಪ್ರಹಸನಂ ಪುನಃ .
 ಕೈಶಿಕೀವೃತ್ತಿಹೀನಾನಿ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಕವಿಭಿಃ ಸದಾ].. 48..
 ಏವಂ ಹಿ ಸಂಧಯಃ ಕಾರ್ಯಾ ದಶರೂಪೇ ಪ್ರಯೋಕ್ತೃಭಿಃ .
 ಪುನರೇಷಾಂ ತು ಸಂಧೀನಾಮಂಗಳಲ್ಪಂ ನಿಬೋಧದತ .. 49..
 ಸಂಧಿನಾಂ ಯಾನಿ ವೃತ್ತಾನಿ ಪ್ರದೇಶೇಷ್ವನುಪೂರ್ವಶಃ .
 ಸ್ವಸಂಪದ್ಗುಣಯುಕ್ತಾನಿ ತಾನ್ಯಂಗಾನ್ಯುಪಧಾರಯೇತ್ ..50..
 ಇಷ್ಟಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ರಚನಾ ವೃತ್ತಾಂತಸ್ಯಾನುಪಕ್ಷಯಃ .
 ರಾಗಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ ಗುಹ್ಯಾನಾಂ ಚೈವ ಗೂಹನಂ .. 51..
 ಆಶ್ಚರ್ಯವದಭಿಖ್ಯಾನಂ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಾನಾಂ ಪ್ರಕಾಶನಂ .
 ಅಂಗಾನಾಂ ಷಡ್ವಿಧಂ ಹ್ಯೇತದ್ ದೃಷ್ಟಂ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ಪ್ರಯೋಜನಂ ..52..
 ಅಂಗಹೀನೋ ನರೋ ಯದ್ವಸ್ತೈವಾರಂಭಕ್ಷಮೋ ಭವೇತ್ .
 ಅಂಗಹೀನಂ ತಥಾ ಕಾವ್ಯಂ ನ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಷಮಂ ಭವೇತ್ .. 53..
 ಉದಾತ್ತಮಪಿ ತತ್ಕಾವ್ಯಂ ಸ್ಯಾದಂಗೈಃ ಪರಿವರ್ಜಿತಂ .
 ಹೀನತ್ವಾದ್ಧಿ ಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ ನ ಸತಾಂ ರಂಜಯೇನ್ಮನಃ .. 54..
 ಕಾವ್ಯಂ ಯದಪಿ ಹೀನಾರ್ಥಂ ಸಮ್ಯದಂಗೈಃ ಸಮನ್ವಿತಂ .
 ದೀಪ್ತತ್ವಾತ್ಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ ಶೋಭಾಮೇತಿ ನ ಸಂಶಯಃ .. 55..
 [ತಸ್ಮಾತ್ ಸಂಧಿಪ್ರದೇಶೇಷು ಯಥಾಯೋಗಂ ಯಥಾರಸಂ .
 ಕವಿನಾಂಗಾನಿ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಸಮ್ಯಕ್ತಾನಿ ನಿಬೋಧತ] .. 56..
 ಉಪಕ್ಷೇಪಃ ಪರಿಕರಃ ಪರಿನ್ಯಾಸೋ ವಿಲೋಭನಂ .
 ಯುಕ್ತಿಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಸಮಾಧಾನಂ ವಿಧಾನಂ ಪರಿಭಾವನಾ .. 57..
 ಉದ್ಭೇದಃ ಕರಣಂ ಭೇದ ಏತಾನ್ಯಂಗಾನಿ ವೈ ಮುಖೇ .
 ತಥಾ ಪ್ರತಿಮುಖೇ ಚೈವ ಶೃಣುತಾಂಗಾನಿ ನಾಮತಃ .. 58..
 ವಿಲಾಸಃ ಪರಿಸರ್ಪಶ್ಚ ವಿಧೂತಂ ತಾಪನಂ ತಥಾ .
 ನರ್ಮ ನರ್ಮದ್ಯುತಿಶ್ಚೈವ ತಥಾ ಪ್ರಗಯಣಂ ಪುನಃ .. 59..

ನಿರೋಧಶ್ಚೈವ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪರ್ಯುಪಾಸನಮೇವ ಚ .
 ಪುಷ್ಪಂ ವಜ್ರಮುಪನ್ಯಾಸೋ ವರ್ಣಸಂಹಾರ ಏವ ಚ .. 60..
 ಏತಾನಿ ವೈ ಪ್ರತಿಮುಖೇ ಗರ್ಭೇಽಜ್ಞಾನಿ ನಿಬೋಧತ .
 ಅಭೂತಾಹರಣಂ ಮಾರ್ಗೋ ರೂಪೋದಾಹರಣೇ ಕ್ರಮಃ .. 61..
 ಸಂಗ್ರಹಶ್ಚಾನುಮಾನಂ ಚ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಕ್ಷಿಪ್ತಮೇವ ಚ .
 ತೋಟಕಾದಿಬಲೇ ಚೈವ ಹ್ಯುದ್ವೇಗೋ ವಿದ್ರವಸ್ತಥಾ ..62..
 ಏತಾನ್ಯಂಗಾನಿ ವೈ ಗರ್ಭೇ ಹ್ಯವಮರ್ಶೇ ನಿಬೋಧತ .
 ಅಪವಾದಶ್ಚ ಸಂಘೇಟೋ ವಿದ್ರವಃ ಶಕ್ತಿರೇವ ಚ .. 63..
 ವ್ಯವಸಾಯಃ ಪ್ರಸಂಗಶ್ಚ ದ್ಯುತಿಃ ಖೇದೋ ನಿಷೇಧನಂ ..
 ವಿರೋಧನಮಥಾದಾನಂ ಛಾದನಂ ಚ ಪ್ರರೋಚನಾ .. 64..
 ವ್ಯವಹಾರಶ್ಚ ಯುಕ್ತಿಶ್ಚ ವಿಮರ್ಶಾಂಗಾನ್ಯಮೂನಿ ಚ .
 ಸಂಧಿನಿರೋಧೋ ಗ್ರಧನಂ ನಿರ್ಣಯಃ ಪರಿಭಾಷಣಂ .. 65..
 ದ್ಯುತಿಃ ಪ್ರಸಾದ ಆನಂದಃ ಸಮಯೋ ಹ್ಯಪಗೂಹನಂ .
 ಭಾಷಣಂ ಪೂರ್ವವಾಕ್ಯಂ ಚ ಕಾವ್ಯಸಂಹಾರ ಏವ ಚ .. 66..
 ಪ್ರಶಸ್ತಿರಿತಿ ಸಂಹಾರೇ ಜ್ಞೇಯಾನ್ಯಂಗಾನಿ ನಾಮತಃ .
 ಚತುಷ್ಷಷ್ಟಿ ಬುದ್ಧೈರ್ಜ್ಞೇಯಾನ್ಯೇತಾನ್ಯಂಗಾನಿ ಸಂಧಿಷು .. 67..
 |ಸಂಪಾದನಾರ್ಥಂ ಬೀಜಸ್ಯ ಸಮ್ಯಕ್ಸಿದ್ಧಿಕರಾಣಿ ಚ .
 ಕಾರ್ಯಾಣ್ಯೇತಾನಿ ಕವಿಭಿರ್ವಿಭಜ್ಯಾರ್ಥಾನಿ ನಾಟಕೇ | .. 68..
 ಪುನರೇಷಾಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಯಥಾಕ್ರಮಂ .
 ಕಾವ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ಸಮುತ್ಪತ್ತಿರುಪಕ್ಷೇಪ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ .. 69..
 ಯದುತ್ಪನ್ನಾರ್ಥಬಾಹುಲ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಃ ಪರಿಕರಸ್ತು ಸಃ .
 ತನ್ನಿಷ್ಪತ್ತಿಃ ಪರಿನ್ಯಾಸೋ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಕವಿಭಿಃ ಸದಾ .. 70..
 ಗುಣನಿರ್ವರ್ಣನಂ ಚೈವ ವಿಲೋಭನಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ .
 ಸಂಪ್ರಧಾರಣಮರ್ಥಾನಾಂ ಯುಕ್ತಿರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ .. 71..
 ಸುಖಾರ್ಥಸ್ಯಾಭಿಗಮನಂ ಪ್ರಾಪ್ತಿರಿತ್ಯಭಿಸಂಜ್ಞಿತಾ .
 ಬೀಜಾರ್ಥಸ್ಯೋಪಗಮನಂ ಸಮಾಧಾನಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ .. 72..
 ಸುಖದುಃಖಕೃತೋ ಯೋಽರ್ಥಸ್ತದ್ವಿಧಾನಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ .
 ಕುತೂಹಲೋತ್ತರಾವೇಗೋ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಪರಿಭಾವನಾ .. 73..
 ಬೀಜಾರ್ಥಸ್ಯ ಪ್ರರೋಹೋ ಯಃ ಸ ಉದ್ಭೇದ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ .
 ಪ್ರಕೃತಾರ್ಥಸಮಾರಂಭಃ ಕರಣಂ ನಾಮ ತದ್ಭವೇತ್ .. 74..
 ಸಂಘಾತಭೇದನಾರ್ಥೋ ಯಃ ಸ ಭೇದ ಇತಿ ಕೀರ್ತಿತಃ .

[ಏತಾನಿ ತು ಮುಖಾಂಗಾನಿ ವಕ್ಷ್ಯೇ ಪ್ರತಿಮುಖೇ ಪುನಃ] .. 75..
 ಸಮೀಹಾ ರತಿಭೋಗಾರ್ಥಾ ವಿಲಾಸ ಇತಿ ಸಂಜ್ಞಿತಃ .
 ದೃಷ್ಟನಷ್ಟಾನುಸರಣಂ ಪರಿಸರ್ಪ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ .. 76..
 ಕೃತಸ್ಯಾನುನಯಸ್ಯಾದೌ ವಿಧೂತಂ ಹ್ಯಪರಿಗ್ರಹಃ .
 ಅಪಾಯದರ್ಶನಂ ಯತ್ತು ತಾಪನಂ ನಾಮ ತದ್ಭವೀತ್ .. 77..
 ಕ್ರೀಡಾರ್ಥಂ ವಿಹಿತಂ ಯತ್ತು ಹಾಸ್ಯಂ ನರ್ಮೇತಿ ತತ್ಸ್ಮೃತಂ
 ದೋಷಪ್ರಚ್ಛಾದನಾರ್ಥಂ ತು ಹಾಸ್ಯಂ ನರ್ಮದ್ಯುತಿಃ ಸ್ಮೃತಾ .. 78..
 ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಕ್ಯಂ ತು ಭವೇತ್ಪ್ರಗಯಣಂ ಪುನಃ .
 ಯಾ ತು ವ್ಯಸನಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಸ ನಿರೋಧಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ .. 79..
 ಕ್ರುದ್ಧಸ್ಯಾನುನಯೋ ಯಸ್ತು ಭವೇತ್ತತ್ಪರ್ಯಪಾಸನಂ .
 ವಿಶೇಷವಚನಂ ಯತ್ತು ತತ್ಪುಷ್ಪಮಿತಿ ಸಂಜ್ಞಿತಂ .. 80..
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರೂಪಂ ಯದ್ವಾಕ್ಯಂ ವಜ್ರಂ ತದಭಿಧೀಯತೇ .
 ಉಪಪತ್ತಿಕೃತೋ ಯೋಽರ್ಥ ಉಪನ್ಯಾಸಶ್ಚ ಸ ಸ್ಮೃತಃ .. 81..
 ಚಾತುರ್ವರ್ಣೋಪಗಮನಂ ವರ್ಣಸಂಹಾರ ಇಷ್ಯತೇ .
 ಕಪಟಾಪಾಶ್ರಯಂ ವಾಕ್ಯಮಭೂತಾಹರಣಂ ವಿದುಃ .. 82..
 ತತ್ತ್ವಾರ್ಥವಚನಂ ಚೈವ ಮಾರ್ಗ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ .
 ಚಿತ್ರಾರ್ಥಸಮವಾಯೀ ತು ವಿತರೋ ರೂಪಮಿಷ್ಯತೇ .
 ಯತ್ನಾತಿಶಯವದ್ವಾಕ್ಯಂ ತದುದಾಹರಣಂ ಸ್ಮೃತಂ .. 83..
 ಭಾವತತ್ತ್ವೋಪಲಬ್ಧಿಸ್ತು ಕ್ರಮ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ .
 ಸಾಮದಾನಾದಿಸಂಪನ್ನಃ ಸಂಗ್ರಹಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ .. 84..
 ರೂಪಾನುರೂಪಗಮನಮನುಮಾನಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ .
 ರತಿಹರ್ಷೋತ್ಸವಾನಾಂ ತು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಭವೇತ್ .
 ಗರ್ಭಸ್ಯೋದ್ಭೇದನಂ ಯತ್ನಾಕ್ಷಿಪ್ತಿರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ .. 86..
 ಸಂರಂಭವಚನಂ ಚೈವ ತೋಟಕಂ ತ್ವಿತಿ ಸಂಜ್ಞಿತಂ .
 ಕಪಟೇನಾತಿಸಂಧಾನಂ ಬ್ರುವತೇಽಧಿಬಲಂ ಬುಧಾಃ .. 87..
 ಭಯಂ ನೃಪಾರಿದಸ್ಯೂತ್ಥಮುದ್ವೇಗಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ .
 ಶಂಕಾ ಭಯತ್ರಾಸಕೃತೋ ವಿದ್ರಯಃ ಸಮುದಾಹೃತಃ .. 88..
 ದೋಷಪ್ರಖ್ಯಾಪನಂ ಯತ್ತು ಸೋಽಪವಾದ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ .
 ರೋಷಗ್ರಧಿತವಾಕ್ಯಂ ತು ಸಂಘೇಟಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ .. 89..
 ಗುರುವ್ಯತಿಕ್ರಮೋ ಯಸ್ತು ಸ ದ್ರವಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ .
 ವಿರೋಧಿಪ್ರಶಮೋ ಯಶ್ಚ ಸ ಶಕ್ತಿಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾ ..90..

ವ್ಯವಸಾಯಶ್ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತುಸಂಭವಃ .
 ಪ್ರಸಂಗಶ್ಚೈವ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಗುರೂಣಾ ಪರಿಕೀರ್ತನಂ .. 91..
 ವಾಕ್ಯಮಾಧರ್ಷಸಂಯುಕ್ತಂ ದ್ಯುತಿಸ್ತಜ್ಜೈರುದಾಹೃತಾ .
 ಮನಶ್ಚೇಷ್ಟಾವಿನಿಷ್ಪನ್ನಃ ಶ್ರಮಃ ಖೇದ ಉದಾಹೃತಃ .. 92..
 ಈಪ್ಸಿತಾರ್ಥಪ್ರತೀಘಾತಃ ಪ್ರತಿಷೇಧಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ .
 ಕಾರ್ಯಾತ್ಯಯೋಪಗಮನಂ ವಿರೋಧನಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ .. 93..
 ಬೀಜಕಾರ್ಯೋಪಗಮನಮಾತಾನಮಿತಿ ಸಂಜ್ಞಿತಂ .
 ಅಪಮಾನಕೃತಂ ವಾಕ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಂ ಚ್ಛಾದನಂ ಭವೇತ್ .. 94..
 ಪ್ರರೋಚನಾ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಸಂಹಾರಾರ್ಥಪ್ರದರ್ಶಿನೀ .
 |ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಚನಂ ಯತ್ತು ಸ ವ್ಯಾಹಾರ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ .. 95..
 ಸವಿಚ್ಛೇದಂ ವಚೋ ಯತ್ರ ಸಾ ಯುಕ್ತಿರಿತಿ ಸಂಜ್ಞಿತಾ .
 ಜ್ಞೇಯಾ ವಿಚಲನಾ ತಜ್ಜೈರವಮಾನಾರ್ಥಸಂಯುತ| .. 96..
 |ಏತಾನ್ಯವಮೃಶೇಽಜ್ಞಾನಿ ಸಂಹಾರೇ ತು ನಿಬೋಧತ| .
 ಮುಖಬೀಜೋಪಗಮನಂ ಸಂಧಿರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ .. 97..
 ಕಾರ್ಯಸ್ಯಾನ್ವೇಷಣಂ ಯುಕ್ತ್ಯಾ ನಿರೋಧ ಇತಿ ಕೀರ್ತಿತಃ .
 ಉಪಕ್ಷೇಪಸ್ತು ಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಗ್ರಥನಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಂ .. 98..
 ಅನುಭೂತಾರ್ಥಕಥನಂ ನಿರ್ಣಯಃ ಸಮುದಾಹೃತಃ .
 ಪರಿವಾದಕೃತಂ ಯಸ್ಯಾತ್ತದಾಹುಃ ಪರಿಭಾಷಣಂ .. 99..
 ಲಭ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ಶಮನಂ ದ್ಯುತಿಮಾಚಕ್ಷತೇ ಪುನಃ .
 ಸಮಾಗಮಸ್ತಥಾರ್ಥಾನಾಮಾನಂದಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ .. 100..
 ದುಃಖಸ್ಯಾಪಗಮೋ ಯಸ್ತು ಸಮಯಃ ಸ ನಿಗದ್ಯತೇ .
 ಶುಶ್ರೂಷಾದ್ಯುಪಸಂಪನ್ನಃ ಪ್ರಸಾದಃ ಪ್ರೀತಿರುಚ್ಯತೇ .. 101..
 ಅದ್ಭುತಸ್ಯ ತು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪಗೂಹನಮಿಷ್ಯತೇ .
 ಸಾಮದಾನಾದಿ ಸಂಪನ್ನಂ ಭಾಷಣಂ ಸಮುದಾಹೃತಂ ..102..
 ಪೂರ್ವವಾಕ್ಯಂ ತು ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಯಥೋಕ್ತಾರ್ಥಪ್ರದರ್ಶನಂ .
 ವರಪ್ರದಾನಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಃ ಕಾವ್ಯಸಂಹಾರ ಇಷ್ಯತೇ .. 103..
 ನೃಪದೇಶಪ್ರಶಾಂತಿಶ್ಚ ಪ್ರಶಸ್ತಿರಭಿಧೀಯತೇ .
 ಯಥಾಸಂಧಿ ತು ಕರ್ತವ್ಯಾನ್ಯೇತಾನ್ಯಂಗಾನಿ ನಾಟಕೇ .. 104..
 ಕವಿಭಿಃ ಕಾವ್ಯಕುಶಲೈ ರಸಭಾವಮಪೇಕ್ಷ್ಯ ತು .
 ಸಂಮಿಶ್ರಾಣಿ ಕದಾಚಿತ್ತು ದ್ವಿತ್ರಿಯೋಗೇನ ವಾ ಪುನಃ .. 105..
 ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಕಾರ್ಯಮವಸ್ಥಾಂ ಚ ಕಾರ್ಯಾಣ್ಯಂಗಾನಿ ಸಂಧಿಷು .

ಏತೇಷಾಮೇವ ಚಾಂಗಾನಾಂ ಸಂಬದ್ಧಾನ್ಯರ್ಥಯುಕ್ತಿತಃ .. 106..
 ಸಂದ್ಯಂತರಾಣಿ ಸಂಧೀನಾಂ ವಿಶೇಷಾಸ್ವೈಕವಿಂಶತಿಃ .
 ಸಾಮಭೇದಸ್ತಥಾ ದಂಡಃ ಪ್ರದಾನಂ ವಧ ಏವ ಚ .. 107..
 ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಮತಿತ್ವಂ ಚ ಗೋತ್ರಸ್ವಲಿತಮೇವ ಚ .
 ಸಾಹಸಂ ಚ ಭಯಂ ಚೈವ ಹೀರ್ಮಾಯಾ ಕ್ರೋಧ ಏವ ಚ .. 108..
 ಓಜಃ ಸಂವರಣಂ ಭ್ರಾಂತಿಸ್ತಥಾ ಹೇತ್ವಪಧಾರಣಂ .
 ದೂತೋ ಲೇಖಸ್ತಥಾ ಸ್ವಪ್ನಶ್ಚಿತ್ರಂ ಮದ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಂ .. 109..
 |ವಿಷ್ಕಂಭಚೂಲಿಕಾ ಚೈವ ತಥ ಚೈವ ಪ್ರವೇಶಕಃ .
 ಅಂಕಾವತಾರೋಽಜ್ಞಮುಖಮರ್ಥೋಪಕ್ಷೇಪಪಂಚಕಂ ..110..
 ಮಧ್ಯಮಪುರುಷನಿಯೋಜ್ಯೋ ನಾಟಕಮುಖಸಂಧಿಮಾತ್ರಸಂಚಾರಃ .
 ವಿಷ್ಕಂಭಕಸ್ತು ಕಾರ್ಯಃ ಪುರೋಹಿತಮಾತ್ಯಕಂಚುಕಿಭಿಃ .. 111..
 ಶುದ್ಧಃ ಸಂಕೀರ್ಣೋ ವಾ ದ್ವಿವಿಧೋ ವಿಷ್ಕಂಭಕಸ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯಃ .
 ಮಧ್ಯಮಪಾತ್ರೈಃ ಶುದ್ಧಃ ಸಂಕೀರ್ಣೋ ನೀಚಮಧ್ಯಕೃತಃ .. 112..
 ಅಂತರ್ಯವನಿಕಾಸಂಸ್ಥೈಃ ಸೂತಾದಿಭಿರನೇಕಥಾ .
 ಅರ್ಥೋಪಕ್ಷೇಪಣಂ ಯತ್ತು ಕ್ರಿಯತೇ ಸಾ ಹಿ ಚೂಲಿಕಾ .. 113..
 ಅಂಕಾಂತರಾನುಸಾರೀ ಸಂಕ್ಷೇಪಾರ್ಥಮಧಿಕೃತ್ಯ ಬಿಂದೂನಾಂ .
 ಪ್ರಕರಣನಾಟಕವಿಷಯೇ ಪ್ರವೇಶಕೋ ನಾಮ ವಿಜ್ಞೇಯಃ .. 114..
 ಅಂಕಾಂತ ಏವ ಚಾಂಕೋ ನಿಪತತಿ ಯಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಯೋಗಮಾಸಾದ್ಯ .
 ಬೀಜಾರ್ಥಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತೋ ಜ್ಞೇಯೋ ಹ್ಯಂಕಾವತಾರೋಽಸೌ .. 115..
 ವಿಷ್ಲಿಷ್ಟಮುಖಮಂಕಸ್ಯ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ವಾ ಪುರುಷೇಣ ವಾ .
 ಯದುಪಕ್ಷಿಪ್ಯತೇ ಪೂರ್ವಂ ತದಂಕಮುಖಮುಚ್ಯತೇ] .. 116..
 ಅನ್ಯಾನ್ಯಪಿ ಲಾಸ್ಯವಿಧಾವಂಗಾನಿ ತು ನಾಟಕೋಪಯೋಗೀನಿ .
 ಅಸ್ಮಾದ್ವಿನಿಸೃತಾನಿ ತು ಭಾಣ ಇವೈಅಕಪ್ರಯೋಜ್ಯಾನಿ .. 117..
 |ಭಾಣಾಕೃತಿವಲ್ಲಾಸ್ಯಂ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ತ್ವೇಕಪಾತ್ರಹಾರ್ಯಂ ವಾ .
 ಪ್ರಕರಣವದೂಹ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಸಂಸ್ತವಯುಕ್ತಂ ವಿವಿಧಭಾವಂ] .. 118..
 ಗೇಯಪದಂ ಸ್ಥಿತಪಾರ್ಯಮಾಸೀನಂ ಪುಷ್ಪಗಂಡಿಕಾ .
 ಪ್ರಚ್ಛೇದಕಂ ತ್ರಿಮೂಢಂ ಚ ಸೈಂಧವಾಖ್ಯಂ ದ್ವಿಮೂಢಕಂ .. 119..
 ಉತ್ತಮೋತ್ತಮಕಂ ಚೈವಮುಕ್ತಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಮೇವ ಚ .
 ಲಾಸ್ಯೇ ದಶವಿಧಂ ಹ್ಯೇತದಂಗನಿದೇಶಲಕ್ಷಣಂ .. 120..
 ಆಸನೇಷೂಪವಿಷ್ಟೈರ್ಯತ್ತಂತ್ರೀಭಾಂಡೋಪಬೃಂಹಿತಂ .
 ಗಾಯನೇಽಘೋಷಯತೇ ಶುಷ್ಕಂ ತದ್ಗೇಯಪದಮುಚ್ಯತೇ .. 121..

[ಯಾ ನೃತ್ಯತ್ಯಾಸನಾ ನಾರೀ ಗೇಯಂ ಪ್ರಿಯಗುಣಾನ್ವಿತಂ .
ಸಾಂಗೋಪಾಂಗವಿಧಾನೇನ ತದ್ಗೇಯಪದಮುಚ್ಯತೇ] .. 122..
ಪ್ರಾಕೃತಂ ಯದ್ವಿಯುಕ್ತಾ ತು ಪಠೇದಾತ್ತರಸಂ ಸ್ಥಿತಾ .
ಮದನಾನಲತಪ್ತಾಂಗೀ ಸ್ಥಿತಪಾರ್ಶ್ಯಂ ತದುಚ್ಯತೇ .. 123..
[ಬಹುಚಾರೀಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಪಂಚಪಾಣಿಕಲಾನುಗಂ .
ಚಂಚತ್ಪಟೇನ ವಾ ಯುಕ್ತಂ ಸ್ಥಿತಪಾರ್ಶ್ಯಂ ವಿಧೀಯತೇ] .. 124..
ಆಸೀನಮಾಸ್ಯತೇ ಯತ್ರ ಸರ್ವಾತೋದ್ಯವಿವರ್ಜಿತಂ .
ಅಪ್ರಸಾರಿತಗಾತ್ರಂ ಚ ಚಿಂತಾಶೋಕಸಮನ್ವಿತಂ .. 125..
ನೃತ್ಯಾನಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಸ್ಯುರ್ಗೇಯಂ ಗಾನೇ ಚ ಸಂಶ್ರಿತನ್ .
ಚೇಷ್ಟಾಭಿಶ್ಚಾಶ್ರಯಃ ಪುಂಸಾ ಯತ್ರ ಸಾ ಪುಷ್ಪಗಂಡಿಕಾ .. 126..
[ಯತ್ರ ಸ್ತ್ರೀ ನರವೇಷೇಣ ಲಲಿತಂ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಪಠೇತ್ .
ಸಖೀನಾಂ ತು ವಿನೋದಾಯ ಸಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಪುಷ್ಪಗಂಡಿಕಾ .. 127..
ನೃತ್ತಂ ತು ವಿವಿಧಂ ಯತ್ರ ಗೀತಂ ಚಾತೋದ್ಯಸಂಯುತಂ .
ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಪುಂವಚ್ಚ ಚೇಷ್ಟಂತೇ ಸಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಪುಷ್ಪಗಂಡಿಕಾ] .. 128..
ಪ್ರಚ್ಛೇದಕಃ ಸ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಯತ್ರ ಚಂದ್ರಾತಪಾಹತಾಃ .
ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಪ್ರಿಯೇಷು ಸಜ್ಜಂತೇ ಹ್ಯಪಿ ವಿಪ್ರಿಯಕಾರಿಷು .. 129..
ಅನಿಷ್ಕುರಶ್ಚ ಪದಂ ಸಮವೃತ್ತೈರಲಂಕೃತಂ .
ನಾಟ್ಯಂ ಪುರುಷಭಾವಾಡ್ಯಂ ತ್ರಿಮೂಢಕಮಿತಿ ಸ್ಮೃತಂ .. 130..
ಪಾತ್ರಂ ವಿಭ್ರಷ್ಟಸಂಕೇತಂ ಸುವ್ಯಕ್ತಕರಣಾನ್ವಿತಂ .
ಪ್ರಾಕೃತೈರ್ವಚನೈರ್ಯುಕ್ತಂ ವಿದುಃ ಸೈಂಧವಕಂ ಬುಧಾಃ .. 131..
[ರೂಪವಾದ್ಯಾದಿಸಂಯುಕ್ತಂ ಪಾರ್ಶ್ಯೇನ ಚ ವಿವರ್ಜಿತಂ .
ನಾಟ್ಯಂ ಹಿ ತತ್ತು ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಸೈಂಧವಂ ನಾಟ್ಯಕೋವಿದೈಃ] .. 132..
ಮುಖಪ್ರತಿಮುಖೋಪೇತಂ ಚತುರಶ್ರಪದಕ್ರಮಂ .
ಶ್ಲಿಷ್ಟಭಾವರಸೋಪೇತಂ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಾರ್ಥಂ ದ್ವಿಮೂಢಕೇ .. 133..
ಉತ್ತಮೋತ್ತಮಕಂ ವಿದ್ಯಾದನೇಕರಸಸಂಶ್ರಯಂ .
ವಿಚಿತ್ರ್ಯಃ ಲೋಕಬಂಧೈಶ್ಚ ಹೇಲಾಹಾವವಿಚಿತಿತಂ .. 134..
ಕೋಪಪ್ರಸಾದಜನಿತಂ ಸಾಧಿಕ್ಷೇಪಪದಾಶ್ರಯಂ .
ಉಕ್ತಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಮೇವಂ ಸ್ಯಾಚ್ಚಿತ್ರಗೀತಾರ್ಥಯೋಜಿತಂ .. 135..
ಯತ್ರ ಪ್ರಿಯಾಕೃತಿಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿನೋದಯತಿ ಮಾನಸಂ .
ಮದನಾನಲತಪ್ತಾಂಗೀ ತಚ್ಚಿತ್ರಪದಮುಚ್ಯತೇ .. 136..
ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವಪ್ನೇ ಪ್ರಿಯಂ ಯತ್ರ ಮದನಾನಲತಾಪಿತಾ .

ಕರೋತಿವಿವಿಧಾನ್ ಭಾವಾಂಸ್ತದ್ವೈ ಭಾವಿಕಮುಚ್ಯತೇ .. 137..
 ಏತೇಷಾಂ ಲಾಸ್ಯವಿದೌ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಲಕ್ಷಣಂ ಪ್ರಯೋಗಜ್ಞೈಃ .
 ತದಿಹೈವ ತು ಯನ್ನಾಕ್ತಂ ಪ್ರಸಂಗವಿನಿವೃತ್ತಹೇತೋಸ್ತು ..138..
 ಪಂಚಸಂಧಿ ಚತುರ್ವೃತ್ತಿ ಚತುಃಷಷ್ಟ್ಯಂಗಸಂಯುತಂ .
 ಷಟ್ತ್ರಿಂಶಲ್ಲಕ್ಷಣೋಪೇತಂ ಗುಣಾಲಂಕಾರಭೂಷಿತಂ .. 139..
 ಮಹಾರಸಂ ಮಹಾಭೋಗಮುದಾತ್ತವಚನಾನ್ವಿತಂ .
 ಮಹಾಪುರುಷಸಂಚಾರಂ ಸಾಧ್ವಾಚಾರಜನಪ್ರಿಯಂ ..140..
 ಸುಶ್ಲಿಷ್ಟಸಂಧಿಸಂಯೋಗಂ ಸುಪ್ರಯೋಗಂ ಸುಖಾಶ್ರಯಂ .
 ಮೃದುಶಬ್ದಾಭಿಧಾನಂ ಚ ಕವಿಃ ಕುರ್ಯಾತ್ತು ನಾಟಕಂ ..141..
 ಅವಸ್ಥಾ ಯಾ ತು ಲೋಕಸ್ಯ ಸುಖದುಃಖಸಮುದ್ಭವಾ .
 ನಾನಾಪುರುಷಸಂಚಾರಾ ನಾಟಕೇಽಸೌ ವಿಧೀಯತೇ .. 142..
 ನ ತಜ್ಞಾನಂ ನ ತಚ್ಛಿಲ್ಪಂ ನ ಸಾ ವಿದ್ಯಾ ನ ಸಾ ಕಲಾ .
 ನ ತತ್ ಕರ್ಮ ನ ವಾ ಯೋಗೋ ನಾಟ್ಯೇಽಸಿಮ್ನ್ಯನ್ನ ದೃಶ್ಯತೇ .. 143..
 ಯೋಽಯಂ ಸ್ವಭಾವೋ ಲೋಕಸ್ಯ ನಾನಾವಸ್ಥಾಂತರಾತ್ಮಕಃ .
 ಸೋಽಜ್ಞಾದ್ಯಭಿನಯೈರ್ಯುಕ್ತೋ ನಾಟ್ಯಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ .. 144..
 ದೇವತಾನಾಮೃಷೀನಾಂ ಚ ರಾಜ್ಞಾಂ ಚೋತ್ಕೃಷ್ಟಮೇಧಸಾಂ .
 ಪೂರ್ವವೃತ್ತಾನುಚರಿತಂ ನಾಟಕಂ ನಾಮ ತದ್ಭವೇತ್ ..145..
 ಯಸ್ಮಾತ್ಸ್ವಭಾವಂ ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಸಾಂಗೋಪಾಂಗಗತಿಕ್ರಮೈಃ .
 ಪ್ರಯುಜ್ಯತೇ ಜ್ಞಾಯತೇ ಚ ತಸ್ಮಾದ್ವೈ ನಾಟಕಂ ಸ್ಮೃತಂ ..146..
 ಸರ್ವಭಾವೈಃ ಸರ್ವರಸೈಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಭಿಃ .
 ನಾನಾವಸ್ಥಾಂತರೋಪೇತಂ ನಾಟಕಂ ಸಂವಿಧೀಯತೇ .. 147..
 [ಅನೇಕಶಿಲ್ಪಜಾತಾನಿ ನೈಕಕರ್ಮಕ್ರಿಅಯಾಣಿ ಚ .
 ತಾನ್ಯಶೇಷಾಣಿ ರೂಪಾಣಿ ಕರ್ತವ್ಯಾನಿ ಪ್ರಯೋಕ್ತೃಭಿಃ] .. 148..
 ಲೋಕಸ್ವಭಾವಂ ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ನರಾಣಾಂ ಚ ಬಲಾಬಲಂ .
 ಸಂಭೋಗಂ ಚೈವ ಯುಕ್ತಿಂ ಚ ತತಃ ಕಾರ್ಯಂ ತು ನಾಟಕಂ .. 149..
 ಭವಿಷ್ಯತಿ ಯುಗೇ ಪ್ರಾಯೋ ಭವಿಷ್ಯಂತ್ಯಬುದ್ಧಾ ನರಾಃ .
 ಯೇ ಚಾಪಿ ಹಿ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ತೇ ಯತ್ನಶ್ಚುತಬುದ್ಧಯಃ .. 150..
 ಕರ್ಮಶಿಲ್ಪಾನಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ವಿಚಕ್ಷಣಬಲಾನಿ ಚ .
 ಸರ್ವಾಣ್ಯೇತಾನಿ ನಶ್ಯಂತಿ ಯದಾ ಲೋಕಃ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ .. 151..
 ತದೇವಂ ಲೋಕಭಾಷಾಣಾಂ ಪ್ರಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಬಲಾಬಲಂ .
 ಮೃದುಶಬ್ದಂ ಸುಖಾರ್ಥಂ ಚ ಕವಿಃ ಕುರ್ಯಾತ್ತು ನಾಟಕಂ ..152..

ಚೈತ್ರೀಡಿತಾದ್ಯೈಃ ಶಬ್ದೈಸ್ತು ಕಾವ್ಯಬಂಧಾ ಭವಂತಿ ಯೇ .

ವೇಶ್ಯಾ ಇವ ನ ತೇ ಭಾಂತಿ ಕಮಂಡಲುಧರೈರ್ದ್ವಿಜೈಃ .. 153..

ದಶರೂಪವಿಧಾನಂ ಚ ಮಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ .

ಅತಃ ಪರಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ವೃತ್ತಿನಾಮಿಹ ಲಕ್ಷಣಂ ..154..

ಇತಿ ಭಾರತೀಯೇ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರೇ ಸಂಧಿನಿರೂಪಣಂ ನಾಮಧ್ಯಾಯ ಏಕೋನವಿಂಶಃ

..

Encoded by Padmakar Dadegaonkar dadegaonkar@yahoo.com

——
Natya Shastra Chapter 19

pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

